

Toomas Kaldaru peidetud, lavatagune amet

Maria Valdmaa

laulja

Kohtume Toomas Kaldaruga tema pisikeses Kadrioru külaliskorteris. "Loomulikult pakun head itaalia kohvi," oli ta me kirjavahetuses lubanud. Mind ootab itaalia õdusus, toolid sätitud turvaliselt üle toa teineteise vastu, kõrval lauake šokolaaditühvli ja espressotassiga.

Toomasel on seljataga intensiivsed tööpäevad novembri viimasel nädalavahetusel toimunud Vello Jürna nimelise vokalistide konkursi žüriis. Noorte Lauljate erialase taseme tõstmise ideega ellu kutsutud konkursile registreerus kokku 32 noort, eelvooru kutsuti neist 25, kellest keeruliste olude tõttu sai laulma tulla vaid 15. Konkursis suudeti küll kõigi ettekirjutuste ja nõuete vahel slaalomit sõites ellu viia, kuid arvatavasti jääb see korraldajatele oma ennenägematult keerulise ettevalmistusperioodi poolest veel kauaks meelde.

Pean tunnistama, et mul oli esiti keeruline teie nime eesti muusikamaastikule paigutada. Kuidas te konkursi žüriisse sattusite?

Jah, ega siin midagi kummalist pole, sest olen Eestist juba üle 20 aasta ära olnud ja tegutsenud põhiliselt Itaalia muusikamaastikul. Tegelikult on minu žüriisse sattumisel suur osa Aivar Kasestel ja Opera Vetol, kes on konkursi üks korraldajaid. Meie koostöö algas mõne aasta eest, kui Aivar mu kord Eestis olles lõunale kutsus. Tal oli mõte asutada ooperistuudio ja ta palus mind sinna appi lauljaid muusikaliselt ette valmistama, nii et seetõttu

käin Eestis võrdlemisi regulaarselt. Ja kuna muusikaline koostöö Aivariga on olnud hea, siis palus ta mind ka žüriisse, n-ö muusikaliseks Kerberoseks (naerab), et ma vaataks, kas pausid on välja peetud ja esitus partituuri järgi korrektne.

Milline oli teie haridustee ja kuidas jõudsite Itaaliasse?

Olen Tartus sündinud ja alustasin oma muusikuteed pianistina, aga juba lapsena oli mul väga suur kiring ooperi vastu. Mäletan, et klaveritunnis ei viitsinud ma eriti käia, sest mind ei huvitanud see repertuaar. Selle asemel võtsin raamatukogust ooperiklaviire ning lihtsalt hakkasin neid plaatidega koos mängima. Selle tõttu sattusin ma ka laulmist õppima. Kui keegi oleks mulle tol ajal öelnud, et ooperit saab suurepäraselt ka lava tagant teha, siis ma ilmselt ei oleks laulmist valinud. Igatahes, alguses õppisin laulmist Tartus ja

Muusika

01.01.2021 00:00

Maria Valdmaa

20,21,22,23

Teater Vanemuine

Rahvusoper Estonia

Teater

1997. aastal läksin sealt edasi Tallinnasse muusikaakadeemiasse. Samal ajal tegelesin iseseisvalt itaalia keelega ja siis aastal 2000 sattusin läbi õnneliku juhusse Itaaliasse, küll täiesti mitte muusikalistel põhjustel. Seal järgnesid õpingud kõigepealt Rooma konservatooriumis ja seejärel eraviisiliselt. Lisaks õppisin veel Rooma ja Perugia ülikoolis itaalia keelt ja kirjandust.

Kuidas jõudsite korrepetiitori ametini?

Kuigi laulsin Itaalias nii Rooma kui Firenze ooperi kooris, sain ühel hetkel aru, et see tee mind ooperini ei vii. Samal ajal oli mul näiteks Firenze ooperis pärast kooriproovi saba ukse taga, sest kolleegid tahtsid repertuaari läbi laulda. Samuti saatsin Roomas oma õpetaja tunde ja olin talle veidi assistendi eest. Kui nüüd järele mõelda, siis tegelikult juba Tallinnas tahtsid kaastudengid samamoodi aariaid läbi teha.

Nii et tegelikult käis coach'i töö minuga justkui ise kaasas. Ja siis mõtlesingi, et miks ma peaks siis sellele vastu punnima, et läheks juba parem korralikult kooli. Astusin Rooma Santa Cecilia konservatooriumi magistrantuuri ja läbisin maestro sostituto e korrepetitor kursuse (cum laude). Siis otsustasingi oma saatusele järele anda. Minu viimane etendus lauljana oli 2011. aastal ja sellest ajast peale pühendusin täielikult coach'i tööle.

Millised omadused on vajalikud heale korrepetiitorile?

Peab armastama seda žanri ja inimhäält, see on esimene nõue. Teiseks peab oskama klaverit mängida. Edasi peab tundma partituuri ning oskama seda mängida ja lugeda ning samuti peaks olema mingigi aimdus vokaaltehnikast, selleks ei pea küll ise laulja olema. Ja loomulikult peab oskama keeli, sest ooper on ikkagi teater. Igal juhul soovitan nii lauljail kui ka neil, kes soovivad õppida korrepetiitoriks, õppige keeli: itaalia, saksa, prantsuse ja vene keelt. Ilma on väga raske.

Tihti ei kujuta inimesed ehk ette, kui palju peab korrepetiitor ise harjutama, kuid kui mulle tuleb laulja tundi, siis ma tahan temast materjali valdamises juba kaugel ees olla. Minu jaoks saab seda tööd ainult nii teha.

Samuti peab igasugustes lavalistes olukordades olema kiiret reageerimist. Ja mida ei saa sugugi alahinnata - peab olema psühholoog. Seda kõike ei saa kuskil klassiruumis õppida, seda ametit õpib vaid platsil.

Korrepetiitorid ei satu just tihti rambivalgusesse. Kuidas sellesse suhtute?

Tõesti, see on peidetud, lavatagune amet. Mind see lava sära ei tõmba üldse ja kui ma laval olin, siis mõtlesin, et miks küll.

Seevastu on mulle eluaeg meeldinud proviolukord, olla lava taga. Mulle meeldib näha arengut. Kui näen, et lavalt tuleb see, mida me tegime - muusikaliselt läks midagi käima -, siis mul ei ole rohkem vaja.

Mida peate ise korrepetiitoritöös oluliseks?

Minu töö lauljatega on väga individuaalne juba seetõttu, et inimeste vajadused on erinevad. On lauljaid, kes lähevad suurde produktsiooni ja kel on vaja õppida rolli - nendega on ühtmoodi töö.

Osa lauljaid valmistab ette konkursikavu ja osa käib end lihtsalt vormis hoidmas. On väga erinevaid inimesi, tudengeid, juba suure karjääriga artiste, ja igaühele tuleb erinevalt läheneda.

Lauluõpetajaks ma ennast ei pea, laulda saab igat moodi, iga tehnikaga. Ma püüan väga lauljat austada ja kõige rohkem üritangi olla laulja peegel, sest laulja ise alati kõike ei märka. Muusikas on alati lahendused olemas ning seepärast lähtun partituurist ja töotan muusika kaudu. Kui mõni olukord muusikaliselt korrastada, siis on see kohe kuulda. Seda ei saa nimetada tehnika õppimiseks, aga sellel hetkel lahendad probleemi.

Minu ülesanne on olla ka see, kes lauljat inspireerib. Püüan alati klaveriga kaasa hingata, ma ei aja lauljat taga ega tõuka teda, ei suru enda vaatenurka peale, vaid olen muusikas. Panna mõte liikuma - see on mu huvi ja seda delikaatselt teha on ka väga suur kunst. Ideaalis tahaksin olla selline pianist, kes laulja õhust kinni püüab, kui midagi juhtuma peaks, kuid selleks on vaja pikemat koostööd.

Kogu konkursi korraldamine oli kriisiolukorras ülimalt keeruline. Kas ka teie töö on viimaste kuudega kuidagi muutnud?

Koroona olukord on mu tööd palju muutnud. Töötan lauljatega Eestis, USAs, Iisraelis, Malaisias ja see töö on nüüd kolinud Zoomi platvormile. Mõnes mõttes on see mu haaret isegi laiendanud. Alguses oli väga raske, aga siis sain aru, et töotan ju alati sõna vahendusel ja seda saab suurepäraselt veebi üle kanda. Videos saab õpetada fraseerimist, keelt ja vokaaltehnikat, sest need vead kuuleb väga hästi välja, aga muusikalist pingongi nii teha ei saa.

Samuti olen loonud õpilastele oma grupi, kus teeme rühmatunde ja jagame mõtteid, et nii tuju ja motivatsiooni üleval hoida. Eestis ei jää sellist tunnet, aga Euroopas on inimestel ikka palju masendust ja just sellist läbikäimist praegu väga vaja.

Mainisite lauluõpetaja tundide saatmist. Mida sellest õppisite?

See kogemus oli erakordselt huvitav selles mõttes, et ma arvan ma olin väga hea lauluõpetaja juures (Adriana Giunta), kes õpetas väga hästi laulutehnikat. Mul oli võimalus kuulda seda sama tehnikat teiste inimeste peal ja näha, kui erinevad on inimesed, kuidas üks ja sama nõuanne erinevatele inimestele mõjub. Jälgida nii lähedalt niivõrd hea pedagoogi tööd - see on mind ennast kohutavalt palju aidanud ka minu praeguses ametis. Mu õpetaja on mul ikkagi iga päev meeles.

Õpetajaga olid mul ka suured diskussioonid. Tema lauluõpetajana leidis, et lauljale peab kogu aeg muusikas aega andma. Mina vaatasin jälle partituuri ja leidsin, et samal ajal ju suur orkester mängib ja siin peab suurema pausita edasi minema. Sellistel teemadel olid meil temaga pikad vaidlused. See oli üks väga tore ja õpetlik aeg.

Kirjeldage lühidalt laulutehnika põhialuseid.

Minu õpetaja oli seda tüüpi pedagoog, kes uskus, et tehnika on $1 + 1 = 2$. Tehnika peab olema selge ja lihtne, tehnika peab sulle appi tulema ega tohi sind hätta jätta. Itaalia kooli alustalad ongi õhurõhk (la pressione - it k) ja puhtad häälikud. Minu õpetaja põhitees oli: "Õhk on peremees" (Laria e la padrona - it k). See tähendab, et kõik tuleb läbi hingamise, pole vaja midagi kuskilt pressida või ümardada. Kui võimaldada pehme avatud ruum, siis läbi selle kannab õhk ka selged häälikud.

Laulu õppimine käib ikka nii, et me võtame aina midagi ära, midagi vähemaks. Häääl on ju igaühel olemas. Tuleb endas leida üles see ruum ja need vahendid, kuidas saavutada kõige väiksema vaevaga kõige rikkam kõla. Kui õhk on peene joana piisavalt fookuses, siis tuleb ka hääle kõlajõud.

Ise leian, et laulmise õppimine on mõnes mõttes ka rääkima õppimine. Kõneimpulss peab olema väike, sõna kerge, õhurõhk, ruum ja keha peavad tegema oma töö. Mulle tundub aga, et oleme kaotanud kontakti oma kõne tuumaga. Siin jõuamegi välja Monteverdi ja recitar cantando juurde - see tähendab siis lauldes ilmekalt rääkimist. Seda saab ja tulebki rakendada igal pool, ka Verdis, Wagneris ja Straussis, sest sõnadest peab ikka aru saama. On vaja, et see sõna oleks saali keskel, mitte kuskil enda sees.

Kuidas teksti kergust saavutada?

Tekst on seotud hingamise, tehnika ja legato'ga. Tavaliselt palun teksti lihtsalt rääkida, eriti kui töötame retsitatiividega. Ega meie tunded pole muutunud, inimene ja inimese hing on ikka

needsamad. Tõesti, tänapäeval räägime teiste sõnadega, aga ka mitu sajandit tagasi kirjutatud Itaalia kõrgpoeesia tuleb endale selgeks teha. Retsitatiivi ei peaks võtma kui mingit kauget asja, vaid tekst tuleb endasse tuua. Mida see tegelikult tähendab? Kui palun inimesel rääkida nagu oma ema või sõbraga, siis tavaliselt see võti ka leitakse. Me räägime ikkagi ju nagu inimene inimesega, need tunded on väga lihtsad.

Itaalia keeles on oma trikid, mille abil teksti väljendusrikkamaks teha. See on juba teine tase, kui kasutad ära konsonante või häälikute värvi ja energiat. Kuidas ikka öelda la morte ja mitte longu vajuda, või sõnas infido i-tähte kogu see truudusetus laadida? Verdi näiteks otsis täiesti fanaatiliselt oma libretosse just täpselt õige värvi, tähenduse ja dramaatilise laenguga sõnu. Neil olid libretistiga sel teemal pikad kirjavahetused. Verdi muusika dramaatilisus tulebki just teksti rütmist ja aktsentidest ning muusika liikumisest, mitte hääle valjust, nagu võiks ekslikult arvata.

Millise pildi loob meie noortest lauljatest konkursil kuuldu?

Pilt on väga lootustandev! Järjekordselt veendusin, et ilusaid hääli on sellel väikesel maal palju: kui palju on erilisi tämbreid, erilisi hääli, suuri hääli. Inimesed siin kohapeal ei oska seda ehk isegi hinnata, kuid looduse poolt nii ilusa tämbriga hääli Kesk- ja Lõuna-Euroopas väga palju ei ole. Minu kõrva jaoks. Minu jaoks oli tähelepanuväärne ka nii paljude noorte oskus ennast laval maksma panna. Ma liigun siin ju nii vähe, nii et mulle oli see suur üllatus. Selles mõttes on väga tore, et Opera Veto on andnud mulle võimaluse noorte lauljatega jälle kontakti saada.

Kus on eesti noortel lauljatel veel arenguruumi?

Mida mina leian, on see, et noored lauljad võiksid tähelepanelikumalt vaadata, mis partituuris kirjas on. Muusikalist täpsust ja väljendusrikkust võiks rohkem olla. Tihti ei panda tähele, mida helilooja on täpselt kirjutanud ega otsita fraasi või uurita, mis muusikas veel toimub. See ei ole mitte minu kapriis, vaid mul on olnud õnne töötada lauljana selliste väga suurte dirigentidega nagu Riccardo Muti ja Antonio Pappano. Olen oma töös võtnud nende pealt selles mõttes malli, et see täpsus ja muusikaline põhjalikkus, mida nemad nõudsid, peaks minu meelest olema igal pool. Kui me isegi ei püüa seda kõike edasi anda,

siis ei ole mõtet muusikat teha. Muusika peab ikkagi minema hinge ja selleks on temas endas kõik vahendid olemas.

Ja teiseks, vokaalmuusika oluline osa on tekst, kuid panin tähele seda, et tekstiga eraldi töötatakse vähe. Kohati sattus sisse hääldusvigu, mis itaaliakeelsest keskkonnast tulles torkavad eriti

kõrva. Lisaks on tekstil oma muusika, mis peab elama ja olema väljenduslik, ent tihtipeale jääb ta laulu varju. Arvatakse, et kammerlaulus on tekst oluline, ent ooperis on see täpselt sama tähtis. Helilooja luges juba enne kirjutama asumist libreto läbi - kuidas meie siis saame öelda, et see pole oluline?

Kui raske oli žürii töö konkursil? Rääkige võitjatest lähemalt.

Žüriis me piike eriti ei murdnud, sest lõpptulemus oli rangelt matemaatiline. Igaüks andis punktid ja nii see tulemus tuli. Ma arvan, et see oli kõige ausam viis. Finaali jõudsid need, kes end konkursiolukorras ja sel hetkel kõige paremast küljest suutsid näidata. Auhinnalise koha sai kolm väga omanäolist lauljat.

Raiko Raalik on väga perspektiivikas laulja: esikolmikust noorim, väga ilusa häälega ja väga šarmantne. Võlusid tema lavaline julgus ja sära. Ma arvan, et temast kujuneb tulevikus kindlasti väga huvitav laulja. Janari Jorro - minu jaoks tõi tema muusika kõige paremini saali. Ta oli oma interpretatsioonilt äärmiselt täpne ning keeleliselt, muusikaliselt, tehniliselt ja väljenduslikult väga tasakaalus. Tuuri Dede - tema tõi saali kõike seda, mis on sõnade taga ja nootide vahel, see tõesti paelus. Iga tema muusikaline žest ja sõna on hästi väljenduslikud. Tema Mahleri "Das irdische Leben" interpretatsioon oli risti vastupidine sellele, mida mina ette kujutasin, aga see oli niivõrd veenev, et see oli lihtsalt fantastiline. Kui sa esitad oma loo veenvalt, siis kunstis see nii ongi. Kui kuulaja tuleb sinuga kaasa, siis on interpreedi ülesanne täidetud.

Mul oli see esimene kord olla sel pool lauda, kuid ma tean väga hästi, mis tähendab olla teisel pool. See on närvipinge, see on õnn - kas õnnestub või mitte. Sul on saalis žürii, internetiülekanne tuhandetele vaatajatele. Kui suudad seal ees ka midagi õpitust ja harjutatust realiseerida, siis see on juba suur asi. Nii et iga osavõtja väärib preemiat!

Et konkurss üldse toimus, ka see on suur ime. Müts maha korraldajate ees! Noortel lauljatel on vaja ennast näidata ja selline konkurss kannab igati seda eesmärki.

2009. aastal, Vello Jürna 50. sünniaastapäeval, loodi Väike-Maarja muusikafestival, et kanda edasi vara lahkunud laulja mälestust. Festivali raames on 2009., 2013., 2017. aastal toimunud Vello Jürnale pühendatud vokalistide konkurss, eestvedajaks Pille Lille Muusikute Fond. 2017. viidi see läbi Tallinnas, tänavu taas Jürna kodukohas Väike-Maarjas.

Seekordset konkurssi korraldasid Väike-Maarja muusikaselts ja Opera Veto koostöös Vello Jürna perekonna ning Väike-Maarja vallavalitsusega. Konkursile registreerus 32 lauljat, žürii valis eelvooru 25 osalejat, koroonast tulenevalt sai osalema tulla 15 lauljat. I voorus laulis 11 ja II voorus 6 lauljat.

Žürii: Karmen Puis, Toomas Kaldaru ja Kalle Kanttila

TULEMUSED

I koht - Raiko Raalik

II koht - Janari Jorro

III koht - Tuuri Dede Finalistid: Maarja Purga, Maari Ernits, Kristjan-Jaanek Mölder

Eripreemiad:

"PromFesti" eripreemia (pääs XII Klaudia Taevi konkursi II vooru), Eesti Kontserdi eripreemia ning Vanemuise teatri eripreemia - Raiko Raalik. Publikupreemia - Maarja Purga, parim eestikeelse laulu esitus ja Vello Jürna perekonna auhind - Janari Jorro, noore talendi preemia ja RO Estonia motivatsioonipreemia konkursi noorimale osalejale - Brett Pruunsild, Opera Veto eriauhind - Maria Melaha.

Vello Jürna nim vokalistide konkursi finalistid, vasakult: Maarja Purga, Maari Ernits, Kristjan-Jaanek Mölder, Tuuri Dede, Janari Jorro, Raiko Raalik.

Maria Valdmaa laulja

